

Ivana Prijatelj Pavičić

ZNANJEM I ZALAGANJEM ZA ZAVIČAJ

Razgovor s Duškom Kečkemetom

Istaknuti splitski povjesničar umjetnosti Duško Kečkemet rođen je u Supetru na otoku Braču 1923. godine. Realnu je gimnaziju završio u Splitu, a 1941. godine seli u Zagreb studirati agronomiju. Vrlo brzo je napustio studij agronomije i na zagrebačkom Filozofskom fakultetu upisao povijest umjetnosti i kulture s klasičnom arheologijom. U razdoblju između 1945. i 1949. godine bio je kustos u zagrebačkoj Gliptoteci. U Split se vratio 1950. godine, gdje je ubrzo postao ravnateljem novoosnovanog Muzeja grada Splita, ostavši na toj funkciji do 1979. godine. U tom je muzeju radio na prikupljanju građe i pripremi stalnog muzejskog postava, zastupajući stav da muzej (grada) nije samo ono što je sačuvano unutar njegovih zidina, već da se djelatnost muzeja proširuje na čitav grad. Tijekom svog ravnateljavanja priredio je u Muzeju grada Splita tridesetak kulturno-povijesnih izložbi, izdao brojne muzejske publikacije te objavio nekoliko grafičkih mapa. Rezultat njegova proučavanja dalmatinske fotografije i kinematografije su knjiga *Počeci filma i kinematografije u Dalmaciji* (1975.) i nedavno objavljena *Fotografija u Splitu 1859.-1990.* (2004.). Plod njegovih tadašnjih muzejskih izložbi su kasnije monografije posvećene splitskim umjetnicima Vinku Draganji, Emanuelu Vidoviću, Dujmu Peniću, Antunu Zupi, Silviju Bonacci Čiku te opsežna studija posvećena glasovitom britanskom arhitektu Robertu Adamu,

Robert Adam: Dioklecijanova palača i klasicizam (2003.). Između 1979. i 1983. bio je ravnateljem Galerije Meštrović u Splitu, uredio njezin nekadašnji postav i sudjelovao u tri fotomonografije o Meštroviću.

Svatko tko poznaje Kečkemetovu bibliografiju zna da je riječ o nevjerojatno produktivnom autoru. Pisac je tridesetak knjiga i monografija najraznovrsnije tematike - od hrvatskog narodnog preporoda, povijesti zdravstva i povijesti Židova u Splitu do Jurja Dalmatinca, L. F. Cassasa, Vicka Andrića, Branislava Deškovića i Ivana Rendića - kao i autor prijevoda i komentara Difnikove *Povijesti Kandijskog rata* i *Povijesti Splita* Julija Bajamontija. Otkako se povukao u mirovinu, skrasio se u Bobovišćima na otoku Braču gdje se potpuno posvetio pisanju. Nedavno su objavljeni izbor njegovih znanstvenih članaka sabranih u dva sveska pod naslovom *Kulturna i umjetnička baština Dalmacije* te njegovi tekstovi o likovnoj umjetnosti novijeg doba u Splitu sabrani u knjigama *Likovne izložbe u Splitu 1945-1992* i *Slikari, kipari, arhitekti*. Nadalje, posljednjih je godina objavio i nekoliko novih knjiga, *Hrvatski narodni preporod u Splitu: Zbivanja i likovi* (1999.), *Anegdote o kiparu Ivanu Rendiću* (1999.), *Bračke bunje* (2000.), *Emanuel Vidović, život i djelo* (2000.) i *Prošlost Splita* (2002.).

Osim po svojim brojnim znanstvenim radovima i katalozima umjetničkih izložbi, Kečkemet je poznat i po mnogobrojnim polemičkim tekstovima koje je objavio u dnevnom tisku, u kojima se zrcali njegov angažman u pitanjima zaštite spomenika, arhitekture i urbanizma grada Splita. Dio njih reprintiran je u knjizi *Borba za grad* 2003. godine. Novinskim se pisanjem bavio držeći da jedino kroz medije može pokušati utjecati na odnos struke, javnosti i politike prema splitskoj baštini, arhitekturi i urbanizmu. U ovoj je borbi za Split često ostajao sam, bez podrške kolega. Protivnici su mu priznavali stručnost, ali su ga ocjenjivali pasatistom. Desetljećima traje njegova borba za urbanističko definiranje splitske Rive koje bi valoriziralo različite povijesne slojeve od antičkih do historicističkih. S tim u vezi godinama se zalagao za povratak splitske fontane kolokvijalno nazvane Bajamontuša, po Antoniju Bajamontiju, autonomašu i splitskom gradonačelniku (poznata široj publici preko scenografije za Smojino Velo misto). Ta skladna historicistička fontana bila je sastavni dio urbanističke cjeline zapadnog dijela splitske Rive, a uklonjena je 1947. godine iz pogrešno tumačenih razloga kao "fašistički" spomenik. Od 1979. do 1993. godine predavao je na Odsjeku za likovnu kulturu u Splitu na nekadašnjem Filozofskom fakultetu u Zadru, OOUR u Splitu *Umjetnost XIX. i XX. stoljeća*, gdje je obrazovao generacije likovnih pedagoga, likovnih umjetnika i muzejskih djelatnika. Bila sam profesorova studentica, a odmah po diplomiranju, u jednom kratkom razdoblju i njegova asistentica, držeći seminare iz moderne umjetnosti nakon 1950. godine. Mada me struka odvela u drugom smjeru, zahvalna sam profesoru na širini likovnih obzora koju mi je tada podario. U kući, koju je sam izgradio u Bobovišćima na Braču, potražili smo ga za ovaj razgovor.

Profesore Kečkemet, recite nam nešto o svojim počecima.

Upisao sam studij agronomije u Zagrebu, mada sam se tada bavio poezijom i čak izdao jednu knjižicu mojih pjesama. Naime, držao sam da je poezija stvar osobnog užitka. Zašto agronomija? I moje prve pjesme bile su posvećene prirodi. Smatrao sam da sa studijem agronomije mogu doprinijeti sredini. Dao sam i neke ispite, npr. botaniku. S druge strane, privlačila me historija kulture. Stoga sam upisao na Filozofskom fakultetu historiju umjetnosti i kulture s klasičnom arheologijom. Posebno su mi ostala u sjećanju predavanja prof. Gamulina (koji je tada nekoliko godina predavao isključivo talijansku renesansu). Slušao sam tada predavanja profesora Hoffilera, Schneidera i Jirouška te prof. Matasovića iz povijesti kulture (nažalost premalo).

Da bih preživio ratne i poratne godine, radio sam u tvornici posuda u kojoj sam imao minimalnu plaću, ali sam kao radnik dobivao kontingent suda, koje sam u to ratno doba na selu mijenjao za hranu. U vrijeme rata godinu dana sam proveo na stričevu imanju u Remetama gdje sam nadzirao gospodarstvo i slao pakete hrane obitelji u Split. U Zagrebu sam mobiliziran u Prosvjetnu bojnu. Kada nas se sililo da položimo ustašku zakletvu, dio nas je to odbio, pa smo po kazni stacionirani u Slavenskom Brodu koji je stalno bio bombardiran iz zraka. Sâm nisam nikada imao pušku u rukama. U međuvremenu sam za Gipsoteku (danas Gliptoteka) fotografirao sve kaptolske kurije, za slučaj očekivanog bombardiranja Zagreba. U vrijeme povlačenja ustaša, domobrana pa i brojnih civila, odlučio sam da se ne povlačim, ne osjećajući se krivim, nego sam ostao u Zagrebu. Tako sam izbjegao Bleiburg. Tada sam bio primljen u službu u Gipsoteci.

U razdoblju između 1945. i 1949. godine bili ste kustos u zagrebačkoj Gliptoteci. Čega se najviše sjećate iz te svoje zagrebačke faze?

Sjećam se prvog zadatka u Gliptoteci koji mi je bio dao Antun Bauer na nagovor Nevena Šegvića. Trebao sam sastaviti pregled moderne hrvatske plastike do naših dana. Izbio je problem što sam u tom pregledu rehabilitirao Meštrovića. U to se doba njega službeno toleriralo, ali ga se politički, a automatski time i likovno, rušilo. Tito ga je zvao natrag u Hrvatsku, a Augustinčić mu je poručio da ne dolazi jer će ga likvidirati. Naime, on je tada bio državni kipar za spomenike i radio spomenik u Batinoj skeli. Radauš, u to vrijeme pročelnik Sedmog odjela Akademije, bio je Mefistofeles naše struke. U svom sam pregledu vrednovao njegove impresionističke radove, ali ne i njegove monumentalne spomenike. To ga je povrijedilo. Tada sam bio na dosluženju vojnog roka. Naredio je da se Kečkemeta ne smije po povratku zaposliti ni u jednoj Akademijinoj ustanovi. Ocrnili su me da sam ustaša, jer nisam bio u partizanima, iako sam bio tek fotograf u domobranskoj Prosvjetnoj bojni, ali sam se bavio i poezijom u godinama ratovanja. Čitav krug pjesnika mog zagrebačkog kruga bio je proskribiran, Smerdel, Brodnjak, Alfirević, Quien, Pavlović, a, između nas malenih, i veliki Tin. Tako sam bio prisiljen napustiti literarni rad (iako sam tada na fakultetu upisao studij komparativne književnosti, koji je bio tek u osnutku) i posvetiti se manje izloženom znanstvenom radu. Jedan ministar me izbacio iz sobice u kojoj sam stanovao, da bi smjestio svoga šofera, pa mi je daljnji literarni - a u tim prilikama i znanstveni - rad bio onemogućen. Zavičaj me privlačio, a znao sam da povijest umjetnosti Splita i Dalmacije ne mogu uspješno "radarski" proučavati iz Zagreba, pa sam se odlučio vratiti u Split. Neko sam vrijeme obilazio krajeve Gorskog Kotara, Like, Korduna i Dalmacije i fotografirao porušena naselja. Tada me predratni novinar i književnik Ćiro Čičin-Šain, ravnatelj Muzeja grada Splita (nakon prvog ravnatelja književnika Marka Uvodića) pozvao da dođem u taj muzej. Dugo smo u prekrasnoj gotičkoj Papalićevoj palači imali samo podrum i

prvi kat. Kad je Ćiro Čičin-Šain umro, postao sam ravnatelj toga muzeja.

Ponovno su se razvile rasprave oko povratka fontane pogrešno zvane Bajamontuša. Neki su za obnovu, drugi su protiv nje, s argumentima da je ona bila talijanski simbol, da je umjetnički bezvrijedna, i zalažu se za izvedbu fontane suvremenog umjetnika na nekadašnjoj njezinoj lokaciji. Što mislite o toj problematici?

Kad smo kod Antuna Bajamontija i njegova vrednovanja, spomenuo bih jednu anegdodu iz vremena kad sam bio u komisiji za ulice. Jednu sam ulicu u starom dijelu grada dao splitskom baroknom skladatelju Juliju Bajamontiju. Splitsani su ga pobrkali s Antonijem Bajamontijem i htjeli tu ulicu "skinuti"... A smatram da su u povijesti izgradnje Splita bila najvažnija tri čovjeka, Dioklecijan, maršal Marmont i Antun Bajamonti koji je od njega načinio mali europski grad. Književnik Katušić namjeravao je napisati o njemu monografiju, kao o Tommaseu, ali nije stigao. Splitska se fontana nikada nije zvala Bajamontuša. Splitsani su Bajamontiju predložili da se zove po njemu, on je to odbio i tražio da se zove Fontana monumentale. Zapravo, zvala se je Monumentalna fontana, ili samo Fontana. Bajamontuša je u Splitu bio naziv za vodu koju je Bajamonti doveo u grad.

Splitska Riva je tada bila cjelina: osovina Rive perspektivno je završavala s fontanom. Maneken Pis je simbol Bruxellesa, Sirena Kopenhaga. U tom smislu je i splitska fontana bila simbol grada. Njezin autor, Luigi Ceccon nije bio kipar Meštrovićeva tipa, bio je kipar zadojen tadašnjim realizmom. Protivnici njezine obnove govorili su da je ona obrtnički rad koji je Bajamonti kupio u Italiji. A u vrijeme kada je nastala, držalo se da je ona druga po vrijednosti od fontana 19. stoljeća u Austro-Ugarskoj. Mada su prije nekoliko godina konzervatori izjavili da se cijeli urbani kompleks s fontanom može obnoviti,

sada na moje dopise odgovaraju suprotno. Navode da se ne može obnoviti, jer navodno nemaju dovoljno sačuvanih elemenata. A toliko se toga obnavljalo što prethodno nije bilo nasilno, nego vremenom srušeno (npr. Peristil). Splitski arhitekt Ante Svarčić i ja zalagali smo se za postavljanje nove fontane u Sveučilišnoj ulici u Splitu 3. Pregovarao sam s tim u vezi s Džamonjom, on ju je tada bio voljan jeftino izraditi. Zašto tamo ne stave tu novu fontanu?

Nastojali ste da se sačuva staro splitsko groblje Sustipan. U tome svom zalaganju niste našli podršku kolega stručnjaka, i groblje je porušeno. Poznato mi je da je i moj pokojni otac tada imao drukčije mišljenje od Vas. Kako danas gledate na to?

Splitsko groblje Sustipan, iz 19. i početka 20. st., dobro sam poznao i volio kao iznimno romantično i spomeničko primorsko groblje. Ono

je predstavljalo i zornu dokumentaciju građana toga razdoblja, a imalo je i izrazitih umjetničkih nadgrobnih spomenika: Rendića, Carrare, Rosandića, Meštrovića i dr. Smatrao sam, obrazlagao i predlagao da se njegov spomenički dio sačuva kao park-groblje. Mjerodavni na Općini ustrajali su na rušenju tog "buržoaskog" groblja, a i neki su moji kolege smatrali da bi na tom položaju mogao biti podignut predlagani Muzej hrvatskih arheoloških spomenika ili postati tek arheološki lokalitet s nalazima ranijeg benediktinskog samostana. Na kraju sam učinio jedino što sam mogao: popisao sam i snimio sve grobnice i njihove natpise, prenio najistaknutije skulpture i dijelove grobnica u muzej te objavio monografiju o starom Sustjepanskom groblju. Spomenička vrijednost groblja uočena je i priznata mnogo kasnije.

Koje je Vaše mišljenje o raspravama o trenutačnom preuređenju splitske Rive?

Jedan od mojih ranih radova bio je o urbanističkom razvoju splitske Rive. Kasnije sam u više navrata pisao o splitskoj luci, Rivi i lošim gradnjama na njoj, ili nepotrebnim rušenjima kao i o pretjeranoj i aktualnoj sadnji egzotičnih palmi u čitavoj splitskoj luci. Ali, priznajem da su na Rivi postale tradicija, kao i zgrada Lučke kapetanije.

A glede natječaja za urbanističko uređenje Rive, mislim da taj općinski natječaj nije ni bio nužan, jer je tradicionalni dio splitske luke već davno bio urbanistički i kulturno-povijesno definiran, pa su bili potrebni tek ispravci i manja dotjerivanja te veća disciplina na Rivi. A trebalo je napraviti natječaj za istočnu i zapadnu stranu splitske luke. Danas su na istočnoj strani tek prizemni kiosci. Nema više povijesnih lazareta, uočljivih Katalinićevih kuća, "Kavane u luci". Tu i na nekad lijepom lukobranu danas su golema zgrada i silosi vinarije, riblji pogoni i brojna neprikladna skladišta. I na zapadnoj obali splitske luke su građene uredske i stambene zgrade, umjesto primjerenijih sadržaja, kavana, krčmi i drugih. Slažem se s mišljenjem da bi se i na jednoj i na drugoj obali moglo sagraditi nekoliko hotela, ali ne i čitavu luku pretvoriti u turističku, kako je predlagao nedavni američki projekt.

Višegodišnji ste kritičar splitske konzervatorske prakse. Uključili ste se nedavno u raspravu o projektu aktiviranja prostornih resursa splitske jezgre u funkciji njezine obnove. Naše pitanje vezano je uz tu ponovno aktualiziranu splitsku problematiku. Možete li analizirajući splitsku konzervatorsku praksu kroz više desetljeća reći što se mijenjalo, što je ostalo isto i koji su po Vama najveći promašaji? Što mislite o različitim verzijama projekta reaktiviranja splitske jezgre koji zagovara splitska politika, ali i struka? Koliko ste za novu gradnju i kakvu u staroj gradskoj jezgri: da li pastiširati stari stil (s obzirom na to da ste bili protiv kuće Šegvić)?

Konzervatori su nedavno dodali završni vijenac kući na Srebrnim vratima koja nije bila Andrićeva zgrada, i nazvali je Andrićevom. To je falsifikat. Jugoistočni dio Dioklecijanove palače je proizvoljno obnovljen. Promašaj je bio i uništenje tisućugodišnjeg istaknutog splitskog trga i vraćanje Peristilu antičkog izgleda, bez nužne dokumentacije.

Što se tiče smještaja Etnografskog muzeja u ostacima samostana Sv. Klare, po mom mišljenju muzej folklorne ne može ući u Palaču, jer skromni pučki proizvodi gube uz spomeničku monumentalnu arhitekturu same Palače. Primjerice, Krleža je htio da se u prostoru nekadašnjeg Urbanističkog zavoda unutar Palače postavi Muzej hrvatskih starina. Od toga se odustalo. Samostan Sv. Klare su srušili. Tamo su se nekoć nalazile renesansne i barokne nadgrobne ploče. Jerko Marasović i ja smo radili projekt za taj samostan: htjeli smo postaviti serklažu od debelog stakla da se vide te ploče i samostan kakav je bio. Nitko ne zna gdje su te ploče. One su sakrivene da bi se moglo srušiti Sv. Klaru. U tom je prostoru djelovao Kino klub, kojega sam bio i jedan od osnivača.

Pitanje Rive i ostataka lazareta... Riva je s te istočne strane imala svoj logičan urbanistički završetak, lazarete. Mali je dio lazareta srušen u vrijeme rata, najveći se dio rušio gotovo onaj isti dan kada i fontana. Konzervator Fisković se založio za dubrovačke lazarete, a za splitske, mnogo važnije (gdje je roba dolazila karavanima s istoka) - nije. U to vrijeme zaštićivalo se slike, kipove, palače, ali ne i zgrade istaknutog privrednog značenja. Konzervatori su bili za to da se otvori bolji pogled na palaču. Lazareti su bili prizemnica, oni nisu smetali pogledu. Kad su srušeni, pojavili su se komercijalni zahtjevi i sagrađena je današnja "turistička palača", koja je zatvorila pogled na Palaču s mora. I sada se

ponovno radi projekt nove, još veće zgrade na tom mjestu.

Palača Papalić je djelomično nestručno konzervirana, pogotovo njezina sjeverna strana prema Carrarinoj poljani. Palači je dodan još jedan kat s atelijskim ostakljenjem. Današnja Carrarina poljana je umjetno nastala. Srednjovjekovni Split nije imao trgove, osim Peristila i trga Sv. Lovre. Francuzi su rušili dio mletačkog kaštela i bedema, tako je nastala i ta poljana. Kad ju je Vidović slikao početkom stoljeća bila je zasađena murvama. Činjenica jest da je današnja Carrarina poljana u polusrušenom stanju i da tamo nešto treba napraviti, ali to nešto mora imati asocijaciju sa starim. Ne može se ugurati neka šegvićevska zgrada kao na Peristilu. Suprotno od pohvalnih izjava naših istaknutih arhitekata, smatram Šegvićevu obnovu kuće Aglič na Peristilu promašajem. Pogrešno je mišljenje mnogih suvremenih arhitekata da je svako doba gradilo u svome stilu, pa tako mora i ovo suvremeno, ne obazirući se na tradiciju. Jer svaki je stil u prošlosti neminovno asimilirao i nešto od prethodnog stila.

Kad smo kod Kazališnog trga (Trga Gaje Bulata), pok. Davor Domančić i ja spasili smo današnju povijesnu i spomeničku kazališnu zgradu sprječivši "modernu" obnovu arhitekta Rašice. Ujedno se na tom trgu rušio veći dio baroknog bastiona, da bi se izvela novoprojektirana gradska saobraćajnica s velikim trgovima i javnim građevinama (trgovima Marxa i Engelsa i sl., naše varijante berlinskog Alexanderplatza). Kuću Jelaska bi se srušilo da se načini veliki prostor za političke mitinge. Iako sam prvi u Splitu vrednovao secesijsku arhitekturu i pisao o njoj, nisam smatrao korisnim sačuvati tu zgradu, jer je bila napola porušena u ratu, a secesijske su na njoj samo željezne ograde na balkonima, kupljene zacijelo u Trstu ili drugdje. Predlagao sam da se ta nezanimljiva četverokatnica ukloni,

a na novom trgu (da bi se izbjegao golemi prostor) sagradi niska kuća, u suvremenom stilu, ali s asocijacijama na tradiciju i da se prikladno namijeni manjem dramskom teatru, kazališnoj kavani ili sl.

Evo, dočekali ste osnutak Filozofskog fakulteta i Odsjeka za povijest umjetnosti u Splitu. Vi i Vaši kolege, prof. Tomislav Marasović i pokojni Kruno Prijatelj, zasigurno ste utrljali put osnivanju spomenutog odsjeka... Kako na to gledate?

Na splitskom odjelu zadarskog Filozofskog fakulteta predavao sam XIX. i XX. stoljeće s naglaskom na hrvatsku umjetnost. Donosio sam dijapozitive, dokumente o umjetnosti i umjetnicima, pisma umjetnika, vodio studente po galerijama. Kada se radilo o diplomatskim radnjama, davao sam studentima konkretne obrade splitskih umjetnika. Tražio sam da odlaze na teren, da odu u ateliere umjetnika, da istražuju u biblioteci. Pedesetak diplomatskih radnji svjedoči o solidnom angažiranom radu studenata na tome. Ipak, taj je odjel bio usmjeren likovnom stvaralaštvu. Stoga me raduje da se iz njega rodio studij povijesti umjetnosti kao dio novoosnovanog Filozofskog fakulteta u Splitu. U bivšem režimu država je reducirala satove povijesti umjetnosti u školama, misleći da je privreda mnogo važnija nego kultura. Stoga danas nedostaje te šire kulture. Kad u školi imate malo sati povijesti umjetnosti, taj manjak šire kulture osjeti se kasnije u djelovanju arhitekata, privrednika, političara.

Profesora Kečkemeta u životu nije zanimala "jedino" struka. Mada je tvorac impozantnog broja knjiga, stigao je, pretežito svojim rukama, sagraditi skladnu vikendicu u Bobovišću na Braču. Svojim je brodom kao nautičar oplovio veći dio jadranske obale i otoka. Poznati ste nautičar. Što mislite o utjecaju nautičkog turizma na naš pejzaž?

Našu sam obalu potanko upoznao, od Zadra do Dubrovnika, ploveći godinama malenim brodom oko svih otoka, obalom, čak i rijekama. Inače me turistička hotelska izgradnja zanimala. Bio sam svjedok narušavanja prirodnih okoliša i skladnih tradicionalnih naselja na našoj obali. Radilo se tada uglavnom o izgradnji golemih bezličnih hotela u najljepšim prirodnim okolišima ili u tradicionalnim otočkim mjestancima. Konzeruatori su uglavnom štitali tek crkve, palače, slike i kipove, a ipak su neke urbanističke cjeline naših primorskih naselja bile često važnije od pojedinih građevina ili umjetnina. U više sam navrata nastojao vrednovati ta skladna primorska naselja i kritički analizirati nametljivu turističku izgradnju. Danas se to nagrdivanje obale udesetostručilo, a umjesto pojedinih hotelskih zgradurina niču mnogobrojnije vile novopečenih tajkuna ili povampireni apartmani za iznajmljivanje. Sličan je slučaj s nautičkim turizmom. Spekulacije su uzrokovale brojne marine. Na položajima, na kojima ne štete prirodi ni naseljima one mogu biti korisne, ali one se lociraju u zatvorenim prirodnim uvalama, u lučicama naselja, trujući i more i obalu i sama naselja. Monstruozi plan "Stotinu lučica za tisuću otoka", ostvari li se, predstavljat će kraj ljepote i privlačnosti naše obale, a sva "apartmanomanija" i "marinomanija" imat će kao posljedicu i kraj turističke privlačnosti i privredne iskoristivosti naše "djevičanske" obale.

Proučavanju opusa Ivana Meštrovića posvetili ste veliki dio svog života. Upravo Vam iz tiska izlazi šest tomova monografije koje ste o njemu napisali.

Sakupljanjem dokumentacije o Meštroviću i napisima o njemu bavim se već pedeset godina. Posljednjih tridesetak godina najintenzivnije sam radio na iscrpno dokumentiranoj monografiji o Meštroviću. Suradivao sam s muzejsko-galerijskim, sveučilišnim, knjižničnim i drugim institu-

cijama u nas i u ostaloj Europi i Sjedinjenim Američkim Državama, sakupivši i obradivši na tisuće knjiga, znanstvenih radova i tiskanih obavijesti o njemu i njegovu djelu. Nastojao sam mu pričati i kao čovjeku, a zatim naći i odraze njegova života i doživljavanja u njegovim djelima. U tisku imam obimnu monografiju s katalogom njegovih djela i bibliografijom o njemu i njegovim radovima. Radu sam prilazio više dokumentiranjem činjenica, a ne samo analiza i vrednovanjem njegovih ostvarenja. Mnogi će kritizirati taj "faktografski" pristup radu, ali ja mislim da su činjenice o njegovom životu i djelima neosporne, dok će se ideološki i estetski sudovi mijenjati, pa ni svoje ne smatram apsolutnima.

Što mislite o osnivanju Fundacije Meštrović, načinu kako su riješeni odnosi između fundacije i nasljednika te o smještaju njezina središta u Zagreb?

Meštrović je darovnicom hrvatskom narodu, za galeriju i žarište rada na njegovim djelima, namijenio palaču u Splitu, a u Zagrebu tek izložbeni postav. O nikakvoj fundaciji u Zagrebu nije bilo riječi. Obnovljeni izložbeni postav u Galeriji Meštrović u Splitu potpuno je, po mome sudu, pogrešan. Prvo: ta je palača galerija, ali ujedno i umjetnikov dom, a novi je postav potpuno uklonio tu ulogu njegova doma. Drugo: moj je izložbeni postav teкао prostorijama galerije kronološki, slijedeći stilski razvitak Meštrovićevih djela. Sada je taj životni i stilski slijed potpuno poremećen u želji za postizanjem nekih izložbenih efekata. Treće: Meštrović nije u palači trpio gipsane skulpture, pa smo veliku "Pietà" (koja nije prvorazredne likovne vrijednosti) izlagali u radnom atelijeru. Ona je prenesena u izložbene dvorane. Četvrto: budući da pristupni pogled palači nije obuhvaćao ni jednu skulpturu, postavio sam pred stubište Palače njegovu brončanu skulpturu "Vestalinke" (čuvarice doma)

kao vizualni simbol galerije, ali ta je uklonjena, pa otada više nisam ni stupio u Galeriju Meštrović. U novinske polemike s dijelom Meštrovićeve obitelji nisam ulazio, radeći na ozbiljnijem djelu - znanstvenoj monografiji o njemu.

Postoji li danas stanoviti zaborav u vezi s Ivanom Meštrovićem? Je li on izgubio svoj nekadašnji položaj u hrvatskoj kulturi? Možete li komentirati razloge?

Na Meštrovića i njegovu umjetnost najčešće se gledalo površno ili pogrešno. Ocjenjivalo ga se i sudilo prvenstveno politički i ideološki. Predbacivao mu se i njegov "Vidovdanski hram", a zaboravljalo se da su u to doba prije Prvog svjetskog rata, i Krleža i Ujević i mnogi drugi istaknuli Hrvati bili oduševljeni jugoslavenstvom, da je tradicija Kraljevića Marka bila stoljećima prisutna i u Hrvatskoj (Hektorović, Kačić), da su i hrvatski vojnici sudjelovali u Kosovskoj bitci i da se Meštrović, kao i mnogi drugi, s vremenom razočarao u toj "bratskoj ideologiji" te stvarao djela izrazito hrvatske tematike ("Povijest Hrvata" i sl.). Što se navedenog stilskog konzervativizma Meštrovićevih skulptura tiče, nastojao sam ispraviti taj sud. Tek je njegovo posljednje stvaranje, u američkom katoličkom sveučilištu, postalo konzervativno, pogotovo u Americi, gdje se sklonio veći dio europskih avangardnih umjetnika. Odnos naše javnosti prema Meštroviću i njegovu stvaralaštvu je nerazuman, jer se u ovako malenom narodu kao što je naš, rijetko rađaju umjetnici takvog djela i glasa.

Napisali ste mnogo knjiga. Stoga se logično nameće naše posljednje pitanje. Profesore, na čemu trenutno radite?

Slobodno vrijeme što mi ga daruju mirovina i neometani rad u osamljenoj lučici na Braču iskoristio sam za djelatniji rad za stolom radne sobe što sam je tu sagradio. Bolesti su mi

onemogućile fizički rad, plovidbu i slično, ali ne i ovaj rad. Osim monografije Ivana Meštrovića (od više tisuća stranica) istom sam splitskom izdavaču "Škuna" predao jednu knjigu ekoloških zapisa "O prirodi", a pripremio sam im za tisak i povijesni prikaz Splita 1880.-1990., uz više stotina ilustracija "Jučerašnjeg Splita". Za tisak imam dogotovljenu i jednu monografiju - "Brački dani Vladimira Nazora", a Sveučilišna knjižnica u Splitu bibliotekarski dotjeruje knjigu "Bibliografija o Splitu". Izdavač "Marjan-tisak" ima u planu objaviti i moj "Leksikon splitskih umjetnika".

Taj me rad ispunja zadovoljstvom, a nadam se da će nekima danas ili sutra moći i biti od stanovite koristi. A što se i pogrešaka u tome radu tiče, onaj tko radi, i griješi, a onaj tko ne radi, ne može ni griješiti.